

ABSTRAKT

Vznik farmářských trhů (FT) a farmářských obchodů (FO) v Česku je pokračováním expanze tzv. alternativních potravinových sítí (APS) ze západní Evropy a severní Ameriky, kde se APS rozvíjí již několik dekad. APS jsou vysoce aktuálním tématem, protože reagují na rostoucí obavy z negativních důsledků působení globalizovaného konvenčního potravinového systému na sociální, ekonomické i environmentální aspekty výroby, distribuce a spotřeby potravin. Různé formy APS přitom akcentují různé aspekty udržitelnosti potravinového systému. FT a FO mají primárně zprostředkovávat přímý prodej kvalitních lokálních výrobků od malých výrobců, a tak podporovat místní ekonomiku, rozvoj venkova, ochranu životního prostředí a zlepšovat kvalitu života. Cílem předložené dizertační práce je na základě kombinace kvantitativních a kvalitativních výzkumných metod analyzovat vznik a počátky rozvoje APS ve střední Evropě. Na příkladu Česka, s přihlédnutím ke komunistické minulosti regionu, pak práce hodnotí přínosy APS k budování udržitelnějšího systému výroby a spotřeby potravin i slabé stránky tohoto světového fenoménu v českém kontextu a na základě rozboru poznatků o dosavadním vývoji a současném stavu FO a FT v Česku i srovnání s vývojem v zahraničí poukáže na výzvy, s jakými se APS již dnes potýkají nebo budou potýkat v budoucnu. Zásadními teoretickými problémy pro APS jsou absence jednotné definice APS a protikladné pojetí konvenčních a alternativních potravinových sítí, jež je překážkou pro vzájemné pozitivní působení obou systémů. Hlavním problémem českých FT a FO, s nímž se běžně potýkají i různé formy APS v zahraničí, je konvencionalizace, která spočívá v přebírání praktik typických pro konvenční potravinové sítě, jež však ohrožují autenticitu APS a tím i dosahování udržitelných cílů jim připisovaných. Zároveň však APS čelí konkurenci konvenčních obchodních řetězců, jež se snaží profitovat z popularity principů APS budováním svých kampaní na českém původu a kvalitě. Česká zkušenost potvrzuje pochyby o schopnosti potravinových hnutí závislých na spotřebitelské volbě dosahovat vytyčených udržitelných principů. FT a FO, jež operují na komerční bázi, jsou nuceny vycházet vstříc přáním zákazníků, která jsou často v konfliktu s principy APS. Hlavní přínosy APS je třeba hledat v pozitivním vzoru pro konvenční potravinové systémy a v podnícení veřejné debaty o etice výroby a spotřeby potravin. V kontextu opakovaných incidentů s pochybnou kvalitou potravin a praktikami konvenčních výrobců i prodejců v Česku je třeba ocenit přínos APS motivovat spotřebitele k zájmu o kvalitu potravin. Další výzkum by měl směřovat do důkladného rozboru reálných benefitů, jež APS přináší výrobcům a spotřebitelům, a do identifikace faktorů, které jsou pro úspěch autentických APS klíčové.

Klíčová slova: alternativní potravinové sítě; farmářský trh; farmářský obchod; postkomunistický kontext; udržitelná výroba a spotřeba potravin; Česko; Praha; Irsko